

Gymnázia Rumburk

Předmět:

Zeměpis

Stupeň gymnázia: **vyšší stupeň osmiletého gymnázia a čtyřleté gymnázium**

Charakteristika vyučovacího předmětu

1. Časové, obsahové a organizační informace

Předmět vzniká ze vzdělávacích oborů Geografie z RVP G a Geologie z RVP G. Zahrnuje okruhy z přírodního prostředí, geologie, sociálního prostředí, životního prostředí, regionů, kartografie a svým charakterem přesahuje do dalších vzdělávacích oborů RVP G (matematika, fyzika, dějepis, chemie, biologie, občanský a společenskovední základ). Do předmětu jsou integrovány tematické okruhy Seberegulace, organizační dovednosti a efektivní řešení problémů, Sociální komunikace z průřezového tématu Osobnostní a sociální výchova, tematické okruhy Globální problémy, jejich příčiny a důsledky, Humanitární pomoc a mezinárodní rozvojová spolupráce, Žijeme v Evropě z průřezového tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, tematický okruh Základní problémy sociokulturních rozdílů z průřezového tématu Multikulturní výchova, průřezové téma Environmentální výchova a tematický okruh Média a mediální produkce z průřezového tématu Mediální výchova.

Během studia si žák prohloubí své znalosti a vědomosti o jednotlivých složkách fyzickogeografické a socioekonomické sféry na planetární a regionální úrovni, posoudí jejich vzájemné vazby a souvislosti, shody a odlišnosti vybraných regionů světa. Získá dovednosti, které mu umožní dobře se orientovat v přírodních a společenských problémech s přihlédnutím pro praktický život, tzn. získávat a hodnotit geografické informace, vytvářet a předkládat své projekty, kriticky hodnotit práci svou i druhých.

Předmět je vyučován první tři roky s časovou dotací 7 hodin (2, 3, 2).

Výuka probíhá neděleně v kmenových třídách, v multimediální učebně, v počítačových učebnách a v terénu (spolupráce s národním parkem, vycházky do okolí, zeměpisně-dějepisná exkurze).

2. Výchovné a vzdělávací strategie

Kompetence k učení

- Učitel využívá zeměpisné тренаžéry na počítačích a jejich opakováním prohlubuje jejich vědomosti, popř. jejich pokroky v učení.
- Učitel využívá zeměpisných vycházek k demonstraci přírodních a společenských jevů.

Kompetence k řešení problémů

- Učitel zařazuje práci se zeměpisnými tabulkami, přehledy, časopisy, encyklopedie, atlasy, ročenkami aj.

Kompetence komunikativní

- Učitel zařazuje samostatná vystoupení žáka u mapy.

Kompetence sociální a personální

- Učitel vyhledává, podporuje a oceňuje talenty soutěží vlastních nebo celostátních (zeměpisné olympiády).

Kompetence občanská

- Při hodinách jsou využívány geografické jevy vyskytující se v okolí žáků a při diskusích k nim učitel vede žáky k zaujímání stanovisek a jejich obhajobě.

Kompetence pracovní

- Učitel zařazuje aktivity, které umožní sledovat vlivy lidské činnosti – např. exkurze, výlety atp.

Ročník: kvinta osmiletého gymnázia a **první ročník** čtyřletého gymnázia

Školní výstupy	Učivo	Průřezová témata, přesahy, poznámky
<p>vyjmenuje a pozná na hvězdné obloze některá souhvězdí objasní zatmění Slunce a Měsíce slapové jevy střídání ročních dob fungování gregoriánského kalendáře pojem datová mez</p>	<p>Země jako vesmírné těleso tvar a pohyby Země důsledky pohybu Země pro život lidí a organismů střídání dne a noci střídání ročních období důkazy rotace Země časová pásma na Zemi, kalendář</p>	
<p>určí zeměpisnou délku a šířku místa na mapě podle zeměpis. souřadnic určí místo roziší mapy podle měřítek a dokáže s nimi pracovat pracuje s turistickými mapami a buzolou</p>	<p>Geografická kartografie a topografie praktické aplikace s kartografickými produkty bodové, lineární a plošné krajinné útvary, hlavní ohniska (uzly) a hranice (bariéry) geografický a kartografický vyjadřovací jazyk, geografické informační systémy přiměřeně náročné a obecně používané pojmy, termíny symboly, zkratky, smluvené značky, vysvětlivky, statistická data geografický informační systém (GIS), dálkový průzkum Země (DPZ), praktické využití GIS a DPZ ostatní zdroje</p>	<p>Seberegulace, organizační dovednosti a efektivní řešení problémů – zpracování informací při tvorbě kartogramů a kartodiagramů Sociální komunikace - příprava dotazů na přednášku a přednáška pracovníka Národního parku České Švýcarsko o praktickém využití GIS</p>
<p>objasní jevy v litosféře roziší běžné typy magmatických hornin s využitím petrografického klíče, určí nerostné složení a rozpozná strukturu běžných sedimentárních hornin</p>	<p>Fyzickogeografická sféra vzájemné vazby a souvislosti, důsledky pro životní prostředí zemské sféry chemické, mineralogické a petrologické složení Země magmatický proces vznik magmatu a jeho tuhnutí, krystalizace minerálů z magmatu, minerály krystaly a jejich vnitřní stavba, fyzikální a chemické vlastnosti minerálů metamorfní procesy jejich typy, kontaktní a regionální metamorfóza deformace litosféry křehká a plastická deformace geologických objektů, vývoj stavby pevnin a oceánů, mechanismus</p>	<p>integrace Geologie Člověk a životní prostředí – samostatná práce na toto nebo podobné téma „Jak ovlivňuje člověk životní prostředí od počátku své existence po současnost“ Problematika vztahů organismu a prostředí – samostatná práce na toto nebo podobné téma „Jak probíhá tok energie a látek v biosféře a v ekosystému“</p>

	deskové tektoniky, zemětřesení a vulkanismus	
objasní jevy v atmosféře globální cirkulace atmosféry důsledky pro vytváření klimatických pásů	synoptická mapa, předpověď počasí, pranostiky	
objasní jevy v hydrosféře popíše bioklimatické pásy oceánů a moří (vertikální a horizontální členění mořské flóry a fauny)	povrchové vody jejich rozložení na Zemi, chemické složení, pH, hydrologický cyklus podzemní vody propustnost hornin, hydrologické systémy, chemické složení podzemních vod, ochrana podzemních vod	integrace Geologie Člověk a životní prostředí – samostatná práce na toto nebo podobné téma „Jakým způsobem člověk využívá vodu a jaké jsou nejčastější příčiny jejího znečištění“ exkurze – čistička odpadních vod Zeměpisně-dějepisná exkurze do lokality v ČR
objasní jevy v pedosféře	zvětrávání a sedimentační proces mechanické a chemické zvětrávání, srážení, sedimentace, vznik a vývoj půd	integrace Geologie Člověk a životní prostředí - samostatná práce na toto nebo podobné téma: „K čemu člověk využívá půdu a jaké důsledky z toho pro životní prostředí vyplývají“
objasní vztahy v biosféře pojmenuje a na mapě ukáže fytogeografické a zoogeografické oblasti pojmenuje a na mapě ukáže bioklimatické pásy pevnin (geobiomy) pojmenuje a na mapě ukáže bioklimatické výškové stupně rozlíší hlavní biomy světa objasní význam biosféry pro člověka (problém přírodních a umělých ekosystémů, odstraňování lesů, eroze půdy, povodně) charakterizuje negativní důsledky znečišťování ovzduší a vodstva objasní přírodní a civilizační rizika současného světa	krajina – přírodní prostředí, environmentalistika, krajinná (geografická) ekologie, typy krajín, rekultivace a revitalizace krajiny systém FGS na planetární úrovni geografické pásy a přírodní oblasti, vegetační (šířková) pásma, vegetační (výškové) stupně, biomy systém FGS na regionální úrovni přírodní oblasti, zonalita, azonální jevy Interakce mezi přírodou a společností přístupy environmentální geologie, rekultivace a revitalizace krajiny trvale udržitelný rozvoj (život), limity přírodního prostředí, výchovné, hospodářské a právní nástroje ochrany přírody a životního prostředí, globální problémy lidstva	integrace Geologie Člověk a životní prostředí a Globální problémy, jejich příčiny a důsledky - exkurze do lokalit spojených s těžbou surovin např.: hnědouhelný revír v Žitavské pánvi a oblast Bogatynie v euroregionu Nisa exkurze do botanické zahrady – hlavní biomy světa referát na toto nebo podobné téma: „Jaké jsou prognózy globálního rozvoje světa na podkladě současného environmentálního chování lidstva“

Ročník: sexta osmiletého gymnázia a **druhý ročník** čtyřletého gymnázia

Školní výstupy	Učivo	Průřezová témata, přesahy, poznámky
<p>objasní rozmístění obyvatelstva (přírodní a socioekonomické faktory) ve světě a v Evropě charakterizuje a na mapě ukáže hlavní seskupení obyvatelstva na Zemi, nová seskupení v rámci Evropy a EU charakterizuje vývoj sídel rozdělí typy sídel podle funkce objasní proces urbanizace a suburbanizace, aglomerace, konurbace, megalopole na makroregionech světa, Evropy a EU (problematika jádra a periférie)</p>	<p>Obyvatelstvo základní geografické, demografické a hospodářské charakteristiky kulturní a politické prostředí struktura obyvatelstva, státní zřízení, geopolitické procesy, hlavní světová ohniska napětí Sídla a osídlení ekumena, sídelní struktura, venkovská sídla, městská sídla, geografická poloha sídel, sídelní systémy, urbanizace, suburbanizace</p>	<p>Globální problémy, jejich příčiny a důsledky – samostatná práce na téma světový populační vývoj mezinárodní migrace a migrační politika azylové a uprchlické hnutí Základní problémy sociokulturních rozdílů - referát na tato nebo podobná témata „Které příčiny způsobují migraci (historické, sociální, ekonomické)“ „Které příčiny způsobují etnickou, náboženskou a jinou nesnášenlivost jako možný zdroj mezinárodního napětí (interkulturní konflikt) a jak jim předcházet“ Člověk a životní prostředí - referát na tato nebo podobná témata „Jaké jsou příčiny rychlého růstu lidské populace a jaký vliv má tento růst na životní prostředí“ „Které vlivy ohrožují zdraví člověka“ Soutěž „Město budoucnosti“ – tvorba 3D modelů</p>
<p>určí základní předpoklady rozvoje světového hospodářství objasní pojmy bohatý „Sever“ a „chudý“ Jih, „Třetí svět“, nově industrializované země „první a druhé generace“, HNP rozdělí světové hospodářství na základní typy, charakterizuje a přiřadí vhodné příklady charakterizuje přírodní faktory a socioekonomické faktory rozmístění zemědělské výroby rozdělí a na mapě ukáže hlavní typy výživy ve světě charakterizuje zemědělskou výrobu v rozvinutých zemích s tržní ekonomikou, v postkomunistických zemích, v rozvojových zemích, v rámci EU (zvláště pro rostlinnou a živočišnou produkci)</p>	<p>Světové hospodářství lokalizační předpoklady a faktory, sektorová a odvětvová struktura, územní dělba práce, ukazatelé hospodářské a životní úrovně</p>	<p>Globální problémy, jejich příčiny a důsledky - práce se statistickými ročenkami-získání informací o nerovnostech v ekonomickém a společenském rozvoji: tzv. rozdělený svět; mezinárodní dluh Problematika vztahů organismu prostředí - příprava „sociologického“ průzkumu na úrovni školy „populace, jejich vlastnosti a vzájemné vztahy“</p>

<p>charakterizuje další odvětví zemědělství (rybolov a lesnictví), na mapě ukáže největší světová loviště ryb a nejvýznamnější lesní oblasti</p>		
<p>popíše hlavní lokalizační faktory průmyslové výroby, na mapě ukáže nejvýznamnější průmyslové oblasti světa a komplexní oblasti těžby nerostných surovin objasní, jak se měnila energetická spotřeba a její struktura za poslední dvě století, uvede příklady alternativních zdrojů el. energie popíše a zhodnotí strukturu průmyslových odvětví podle stupně rozvoje společnosti rozdělí zpracovatelský průmysl a na mapě ukáže nejvýznamnější regiony charakterizuje složky spotřebního a potravinářského průmyslu a na mapě ukáže nejvýznamnější regiony určí a na mapě ukáže nejvýznamnější dopravní uzly makroregionů (EU) popíše jednotlivé složky dopravy a charakterizuje je podle objemu přepravy, výkonu přepravy a intenzity rozdělí služby a jejich rozmístění, určí základní předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu a na mapě ukáže nejvýznamnější lokality vybraných regionů (EU)</p>	<p>geografické aspekty světového hospodářství rozmístění surovinových a energetických zdrojů, zemědělství, vodního hospodářství, průmyslu, dopravy, obslužné sféry, přenosu zpráv a informací, mezinárodního obchodu, cestovního ruchu</p>	<p>Člověk a životní prostředí exkurze do lokalit spojených s těžbou surovin např.: hnědouhelný revír v Žitavské pánvi a oblast Bogatynie v euroregionu Nisa tvorba prezentací na toto nebo podobné téma „Jaké zdroje energie a suroviny člověk na Zemi využívá a jaké klady a zápory se s jejich využíváním a získáváním pojí“ Problematika vztahů organismu a prostředí - Tvorba modelových ekosystémů</p>
<p>definuje rozdíly spotřeby v různých sociálních skupinách, trvalé zvětšování nerovnoměrnosti soc. ek. vývoje na Zemi rozdělí mezinárodní hospodářské organizace, zhodnotí současný stav EU zhodnotí současné politické uspořádání států světa, rozdělí státy podle forem vlády, vnitřního administr. uspořádání, z hlediska vnitřní národnostní homogenity, z hlediska míry demokracie a dodržování lidských práv zhodnotí vývoj na politické mapě světa od 16. století po současnost popíše a na mapě ukáže problémové oblasti současného světa zhodnotí pozitivní a negativní stránky globalizace</p>	<p>Sociálně-geografické systémy jádra a periferie, rozvojová osa, geografické aspekty bohatství a chudoby, pozitivní a negativní znaky globalizace, hlavní jádrové oblasti světa a kontinentů</p>	

<p>světa, vyjmenuje globální problémy společnosti, rozdělí a charakterizuje mezinárodní politické organizace</p>		
<p>zhodnotí územní vývoj státu, polohu, rozlohu objasní a na mapě ukáže geologický a geomorfologický vývoj zhodnotí rozmanitost reliéfu, přírodní zdroje, charakter podnebí, hydrologické poměry, půdní pokryv charakterizuje výškové vegetační stupně, typy krajiny a ukáže na mapě uvede NP ČR a jiná chráněná území, ukáže na mapě, přiblíží mezinárodní organizace chránící přírodní a životní prostředí ČR uvede přírodní rizika působící na našem území objasní vývoj a stav ŽP České republiky zhodnotí vývoj osídlení a zalidnění, obyvatelstvo – charakteristiky, vysvětlí urbanizaci a suburbanizaci v ČR (uvede příklady)</p>	<p>Česká republika hospodářské a politické postavení České republiky v Evropě a ve světě charakteristiky obyvatelstva a sídel transformační ekonomické procesy sektorová a odvětvová struktura hospodářství regiony, kraje</p>	<p>Žijeme v Evropě: prezentace na toto nebo podobné téma „Postavení Šluknovského výběžku v rámci ČR, zhodnocení přírodních, ekonomických a kulturních zdrojů“</p>
<p>popíše proces transformace centrálně plánované ekonomiky k tržnímu hospodářství (aktualizace podle denního tisku) popíše a na mapě ukáže průmyslová centra ČR a jejich vazbu na EU zhodnotí půdní fond ČR, vysvětlí transformaci zemědělství, charakterizuje zemědělskou výrobu ČR porovná úroveň dopravy a spojí s ostatními státy EU zhodnotí úroveň služeb se státy EU zhodnotí postavení ČR v rámci EU, vazbu regionů ČR na euroregiony (popř. místního regionu v programech Phare)</p>	<p>Místní region (mikroregion) možnosti rozvoje mikroregionu strategické a územní plánování</p> <p>Terénní geografická výuka, praxe a aplikace geografická exkurze a terénní cvičení, praktická topografie, orientace, bezpečnost pohybu a pobytu v terénu, postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny</p>	<p>integrace Geologie Terénní zeměpisně-dějepisná exkurze do vybrané lokality v ČR Média a mediální produkce - práce s internetem, tvorba vlastní prezentace na téma „Zeměpisně-dějepisná exkurze“ Životní prostředí České republiky - seznámení se zákony ochrany přírody ČR, postavení NP ČR v rámci EU, světa</p>

Ročník: septima osmiletého gymnázia a **třetí ročník** čtyřletého gymnázia

Školní výstupy	Učivo	Průřezová témata, přesahy, poznámky
<p>zhodnotí přírodní poměry Evropy zhodnotí postavení Evropy ve světě objasní význam integrace evropských států uvede příklady migrace z jiných světadílů do Evropy objasní, proč vzniklo ES a jaké jsou současné hlavní cíle EU porovná země EU s ostatními evropskými státy podle ukazatelů z tabulek zakreslí do slepé mapy geomorfologické celky, hlavní pojmy z hydrosféry, konurbace a průmyslová centra</p>	<p>Makroregiony světa jádra, periferie, modelový region – modelové problémy Geografie Evropy Západní Evropa Severní Evropa Jižní Evropa</p>	<p>Mezinárodní spolupráce a humanitární pomoc – projekty – referáty Žijeme v Evropě - Prezentace „Dny evropských zemí“ – kultura, aj.</p>
<p>popíše rozpad socialistického bloku, rozpad RVHP, Varšavská smlouva objasní sociální a politické problémy rozpadu soc. bloku objasní pojmy konvertibilní, nekonvertibilní měna, inflace, privatizace, centrálně řízená ekonomika, demokracie, tržní ekonomika</p>	<p>Střední Evropa Jihovýchodní Evropa Východní Evropa Nástupnické státy Jugoslávie – národnostní, náboženské a ekonomické problémy.</p>	
<p>popíše snahu SNS a Ruska o integraci</p>	<p>Rozpad SSSR, vznik SNS Pobaltské republiky – skok do Evropy Ukrajina, Bělorusko, Moldávie Rusko Zakavkazsko Středoasijské republiky</p>	
<p>vymezí a ukáže na mapě FG a SOE regiony Asie vymezí a na mapě ukáže jádrové a periferní oblasti zhodnotí kulturní a hospodářskou vyspělost objasní sociální, politické a hospodářské problémy, „Zlatý trojúhelník“, „Asijské tygři“</p>	<p>Geografie Asie. Blízký a Střední východ Východní Asie Monzunová Asie Jižní a jihovýchodní Asie</p>	<p>Globální problémy, jejich příčiny a důsledky projekt – referát na toto nebo podobné téma: „Světový populační vývoj a mezinárodní migrace“, „Migrační politika, azylové a uprchlické hnutí“</p>

<p>vymezí a na mapě ukáže FG a SOE regiony Afriky porovná základní demografické údaje vymezí základní etnika a jazykové skupiny, problém kolonizace a dekolonizace popíše hlavní sociální a zdravotní problémy jednotlivých oblastí vymezí na mapě hlavní dopravní linie objasní základní rozdíly mezi rozvojovými zeměmi jižní Afriky a Jižní Afrikou</p>	<p>Geografie Afriky Islámská Afrika. Černá Afrika. Sahel Západní Afrika Střední Afrika Východní Afrika Jižní Afrika Jižní Afrika.</p>	<p>Humanitární pomoc a mezinárodní rozvojová spolupráce – informace a zapojením do akcí pořádaných organizacemi UNESCO, Adra, Člověk v tísni aj. v rámci solidarity s postiženými zeměmi a oblastmi</p>
<p>vymezí a na mapě ukáže FG a SOE regiony Ameriky porovná základní demografické údaje vymezí základní etnika a jazykové skupiny, problém kolonizace zhodnotí hlavní sociální, zdravotní a ekonomické problémy rozvojových zemí Ameriky charakterizuje jednotlivé regiony</p>	<p>Geografie Ameriky Severní Amerika Kanada USA Latinská Amerika Mexiko Střední Amerika Jižní Amerika</p>	
<p>vymezí a na mapě ukáže FG a SOE regiony, zhodnotí uvedené regiony porovná základní demografické údaje vymezí základní etnika a jazykové skupiny, původní obyvatelstvo, osídlenec a imigranty rozdělí a porovná země podle dostupných ekonomických ukazatelů charakterizuje hlavní sociální, zdravotní a ekonomické problémy rozvojových zemí objasní strukturu hospodářství vyspělých zemí, jejich zapojení do mezinárodní dělby práce</p>	<p>Geografie Austrálie a Oceánie Austrálie Nový Zéland Oceánie</p>	<p>Člověk a životní prostředí: Projekty – referáty na téma: „Využití Antarktidy a Arktidy“ nebo „Využití světového oceánu“ „Čím jsou významné organismy pro člověka, jaké jsou příčiny vzniku a zániku některých rostlinných a živočišných druhů a jaké jsou formy jejich ochrany“ „Jakým způsobem člověk využívá vodu a jaké jsou nejčastější příčiny jejího znečištění“</p>
<p>vymezí a na mapě ukáže oblasti, vymezí ostrovní skupiny zhodnotí význam Antarktidy a Arktidy pro život-přírodní rovnováha uvede významné badatele – polárníky</p>	<p>Polární oblasti. Arktida Antarktida</p>	
<p>vymezí a na mapě ukáže jednotlivé oceány, moře popíše reliéf dna, systém mořských proudů, rozdíly v salinitě atd. zhodnotí význam (biologické, minerální a energetické zdroje)</p>	<p>Světové oceány Tichý o., Atlantský o., Indický o., Severní ledový o.</p>	

Komentář

*Předkládaná ukázka představuje učební osnovy vyučovacího předmětu **Zeměpis** na vyšším stupni osmiletého gymnázia a ve čtyřletém gymnáziu. Z obsahového vymezení tohoto vyučovacího předmětu plyne, z jakých oborů obsažených v RVP G obsah předmětu vychází, jaký je cíl výuky zeměpisu, s jakými dalšími vyučovacími předměty výuka úzce souvisí a která průřezová témata jsou do předmětu integrována.*

Organizační vymezení zase podává ucelený obraz o tom, kde výuka probíhá a jakým způsobem jsou organizovány běžné hodiny nebo terénní výuka a exkurze.

V ukázce jsou formulovány přiměřeně a srozumitelně takové postupy ve výuce, kterými učitelé předmětu Zeměpis rozvíjejí u svých žáků jednotlivé klíčové kompetence. Ke každé z těchto klíčových kompetencí se prezentují příslušné aktivity, formulované právě v podobě výchovných a vzdělávacích strategií. Jsou koncipovány jako souvislý a nedílný celek, používaný v průběhu celého studia.

Rozpracovaný vzdělávací obsah předmětu je přehledný, obsahově i z hlediska svého rozsahu je přiměřený. Za pozornost stojí zařazení vhodných tematických okruhů průřezových témat, které jsou správně uvedeny včetně konkretizace námětů a činností.